

MATERIALE ARHEOLOGICE PREISTORICE DIN COLECȚIA ȘCOLII GENERALE NR. 1 DIN ȘIMLEU SILVANIEI

Încă din secolul trecut, descoperiri arheologice întâmplătoare din Șimleu sau din împrejurimi au stat la baza întocmirii unor colecții particulare sau școlare la Șimleu Silvaniei. Depresiunea Șimleului, intens locuită în preistorie¹ a furnizat numeroase descoperiri întâmplătoare din care o parte au intrat în ultimele decenii în colecția unor instituții de învățământ din Șimleu sau din alte localități. Aceste colecții, constituite de multe ori datorită inițiativei unor profesori inimoși care și-au depășit condiția de dascăl, au constituit un foarte bun material didactic pentru cunoașterea unor perioade ale istoriei locale. Din păcate, de multe ori în ultimii ani am putut constata o reală lipsă de interes față de soarta acestor colecții, astfel că multe dintre ele s-au dezmembrat, pierzându-se de multe ori piese deosebit de interesante. Aceasta a fost rațiunea pentru care, împreună cu colegul H. Pop, începând din acest an am început o acțiune de repertoriere a acestor colecții din jud. Sălaj. Am procedat la descrierea și desenarea pieselor din colecții, la înregistrarea lor și acolo unde am depistat piese mai valoroase din punct de vedere istoric am procedat la aducerea lor în colecțiile Muzeului de Istorie din Zalău.

Multe din aceste colecții s-au constituit empiric, fără a exista măcar date cu privire la locul de proveniență al pieselor. De această problemă ne-am izbit și atunci când am studiat colecția Școlii Gen. nr. 1 din Șimleu. Pornind de la premisa că piesele au fost aduse de elevi din Șimleu sau din împrejurimi am încercat să depistăm locul de proveniență apelând la materiale ce prezentau aceleași caracteristici (pastă, ardere, ornament, etc.); materiale aflate în colecția muzeului zăläuan.

Din punct de vedere cronologic materialele prezentate mai jos aparțin perioadei neolitic-eneolitic, perioadei de tranziție spre epoca bronzului (cultura Coțofeni) și epocii bronzului (cultura Wietenberg).

Ceramica din perioada neolitic-eneolitic este reprezentată printr-un vas aproape întreg de tip bol (pl. VIII/2) și un fragment ceramic ornamentat cu o proeminență „cioc” perforată, păstrată doar parțial (pl. VIII/6). Pasta este omogenă, are mult măr în compoziție. Culoarea este gri-cenușie și arderea este uniformă. După aspect și după ornamentul tip proeminență „cioc” două fragmente ceramice par să aparțină perioadei neoliticului târziu-eneoliticului timpuriu, probabil culturii Tiszapolgár² sau unuia dintre grupurile culturale anterioare cronologic, din care se va dezvolta această cultură. Nu se cunoaște locul de proveniență al fragmentelor descrise. Credem că ele provin dintr-un punct de pe versantul nordic al „Măgurii” Șimleului unde există o așezare inedită ce s-ar data în același orizont cronologic³.

Ceramica Coțofeni din colecția școlii este reprezentată prin cincisprezece frag-

¹ Lakó, în *Acta MP*, V, 1981, p. 54—55; idem, în *Acta MP*, VII, 1983, p. 69—100.

² Z. Kalmar, în *Acta MP*, VIII, 1984, p. 105—109.

³ Informație amabilă H. Pop.

mente ceramice din care am putut întregi grafic zece forme de vase. Apar vase de provizii lucrate dintr-o pastă omogenă ce conține drept degresant nisip cu bobul mare. Culoarea lor este maronie sau neagră, arderea este incompletă. Conform tipologiei lui P. I. Roman aceste vase se încadrează în tipul XIII (pl. I/1) și XIV (pl. I/2, 3).⁴ Ornamentele ce apar pe aceste vase sunt reprezentate prin brăuri alveolate (pl. I/2, 3), proeminente-apucători (pl. I/2) sau creștături pe buza vasului (pl. I/3). Ceramica fină este lucrată dintr-o pastă omogenă, bine arsă, ce are în compoziție cioburi pisate sau nisip fin. Culoarea variază: de la galben-cărămiziu la maroniu și negru. Vasele din această categorie au pereții subțiri și prezintă cel mai adesea un slip lustruit. Formele reconstituite grafic pot fi încadrate în tipul II e (pl. I/4, 5), VI 4 (pl. II/4), VIII a 2 (pl. II/3), poate VII b 7 (pl. II/1, 2)⁵. Motivistica este reprezentată de ornamente în relief: brăuri verticale crestate (II/7), aplicații plastice tip „boabe de linte” (pl. II/8, 9). Apar de asemenea incizii care formează uneori motive triunghiulare (pl. II/4), benzi umplute cu hașuri late sau superficiale (pl. II/3, 10), motive în forma „scheletului de pește” (pl. I/4, 5) sau mici incizii oblice pe o linie verticală combinate cu ornamente în rețea (pl. II/6). Pe un singur fragment apar și împunsături succesive (pl. II/3).

Comparând ceramica Coțofeni prezentată mai sus cu alte materiale de aceeași factură descoperite în zona Șimleului, inclinăm să credem că această ceramică din colecția școlii provine de la Giurtelecu-Șimleului (com. Măieriste), punctul „Coasta lui Demian”⁶. Pentru încadrarea cronologică a ceramicii Coțofeni din colecție dispunem de o serie de indicii ce decurg din formele și ornamentul ceramicii. Se observă pe ceramica prezentată mai sus raritatea ornamentării prin intermediul împunsăturilor succesive (apare doar pe un singur fragment). Împunsăturile succesive sunt realizate într-o manieră mai „primitivă” și nu formează ornamente mai complexe. Aplicațiile plastice tip „boabe de linte” nu sunt ornamente principale, ci apar izolat și marchează doar schimbări de sensuri ornamentale, element caracteristic fazei I și II a culturii Coțofeni⁷. Pe baza acestor considerații credem că ceramica Coțofeni din colecția școlii poate fi încadrată în faza II a culturii Coțofeni⁸.

Ca mai mare parte a materialului ceramic din colecție aparține epocii bronzului mai precis culturii Wietenberg. Analizarea materialelor a permis delimitarea a două loturi de ceramică: ceramica din primul lot este lucrată mai îngrijit — atât specia fină cât și cea grosieră — din lut de bună calitate ce a beneficiat de ardere omogenă. Această ceramică a păstrat din preistorie un slip lustruit de culoare maronie sau neagră, dar se diferențiază mai ales prin depuneri de calcar fapt ce indică ca loc de proveniență a acestui lot Derșida, punctul „Dâmbul lui Bălotă”. De fapt acest loc de proveniență este indicat și pe unele din actele de donație ce se mai păstrează. Celălalt lot de materiale este reprezentat de fragmente ceramice lucrate dintr-o pastă omogenă, dar arsă mai slab comparativ cu ceramica din primul lot. La acest lot slipul s-a păstrat doar pe puține fragmente și în general ceramica din acest lot are un aspect calitativ inferior lotului de materiale de la Derșida. Ca loc de proveniență este indicat „Dealul Cetății” din Șimleu. Materialele le vom prezenta unitar pe criteriul tipologiei formelor de vase.

O primă categorie o reprezintă vasele-sac ce au diametrul maxim în zona pântecului. Aceste vase sunt lucrate din pastă grosieră în amestec cu nisip cu bobul mare sau cioburi, sunt bine arse, iar unele au chiar exteriorul lustruit. Culoarea variază de la galben-marou la roșcat-cărămizie. Conform tipologiei lui N. Chidioșan⁹ aceste vase (pl. II/11—12; pl. III/1—7; pl. VI/4; pl. VIII/1) se încad-

⁴ P. I. Roman, *Cultura Coțofeni*, p. 133, pl. 31.

⁵ Idem, *op. cit.*, p. 120, 129; pl. 15, 25—26.

⁶ Materiale aflate în colecția particulară H. Pop din Șimleu-Silvaniei.

⁷ P. I. Roman, *op. cit.*, p. 37, 42.

⁸ Idem, *op. cit.*, p. 38—42.

⁹ N. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wittenberg de la Derșida, Oradea, 1980*, p. 27—28, pl. 8.

drează în tipul I a cu diferite subvariante. Aceste vase sunt ornamentate mai ales cu decor în relief: brâu alveolat (pl. II/12; pl. III/1—2, 7), dar apar și creștături pe buza vasului (pl. III/3; VI/4) și într-un caz fascicule de striuri pe corpul vasului (pl. III/4). O altă categorie o reprezintă vasele bitronconice de mari dimensiuni cu un aspect de butoi (pl. IV/1—3) ce se încadrează în tipul I b¹⁰. Vasele de acest tip sunt realizate din pastă bine arsă ce conține drept degresant nisip. Culoarea este cenușie-neagră iar ornamentele sunt reprezentate prin creștături pe buza vasului (pl. IV/1—2), triunghiuri simple sau hașurate dispuse pe partea interioară a buzei vasului (pl. IV/2—3) sau brăuri crestate (pl. IV/1). Apar în colecție și vase încadrabile în tipul II¹¹ (pl. IV/4—5), vase de mari dimensiuni cu pereții groși, cu buza puternic evazată și lată, decorată cu ornamente geometrice incizate sau cu ornamente meandrice care prezintă și urme de incrustație. Acest tip de vas apare la Dersida în ultimele trei nivele (sfârșitul fazei II — faza III a culturii Wietenberg)¹². Ceramica lucrată din pastă fină este reprezentată prin castroane de diverse tipuri, precum tipul B5¹³ care sunt vase de înălțime mică (i = 10—15 cm); diametrul maxim se află în dreptul pântecului (pl. III/9; pl. V/2—4; pl. VI/1—2; pl. VII/2). Tipul B3¹⁴ de formă ușor bitronconică, cu profil arcuit este reprezentat printr-un singur vas (pl. VII/3). Străchinile sunt reprezentate prin două forme: C3 (pl. VI/6) și C4 (pl. V/1)¹⁵. În colecție există și un vas pl. VII/1, încadrabil în tipul A3¹⁶, vas înalt, pântecos cu diametrul maxim aproape egal cu înălțimea. Colecția cuprinde de asemenea și două vase ce aparțin tipului E (pl. VIII/3—4), mai precis subvariantei E3¹⁷, ulcele de mici dimensiuni, precum și un fragment dintr-o ceașcă (pl. VIII/5) ce s-ar încadra în subvarianta F2. Există și două vase miniaturale (pl. VI/8—9): un mic vâscior bitronconic și o căniță cu o toartă suprainălțată. Ceramica fină este lucrată dintr-o pastă de bună calitate, arsă omogen, cu pereții subțiri. Drept degresant este folosit nisip fin sau cioburi. Culoarea predominantă este cea neagră, mai rar apar și vase de culoare cămămie sau maronie. În ceea ce privește ornamentația vaselor din această categorie apar: ornamente imprimate de forma rotundă sau triunghiulară (pl. V/1, 4; pl. II/13; pl. VI/2, 8, 10; pl. VIII/5) benzi late orizontale umplute cu hașuri incizate în rețea (pl. VI/5; pl. VII/2—3), creștături pe buza vasului (pl. VI/3—4, 7; pl. V/2), triunghiuri cu hașuri oblice și paralele cu una din laturi (pl. V/3; pl. VI/2; pl. VII/1), caneluri oblice pe corpul vasului (pl. III/9; pl. V/2; pl. VI/10; pl. VII/2; pl. VIII/5), împunsături simultane (pl. II/13; pl. V/1; pl. VIII/4), linii orizontale paralele incizate (pl. VI/1, 7), împunsături succesive ce formează ornamente meandrice (pl. VI/1), cârlige spirale în lanț având extremitățile oblice tangente la bucla spiralei anterioare (pl. VI/9; pl. VII/1).

În ceea ce privește încadrarea cronologică a ceramicii Wietenberg din colecție, indiciile cele mai clare ne sunt oferite de forma și ornamentul vaselor. Există ornamente care conform diagramei evolutive realizate de N. Chidioșan¹⁸ pe baza ceramicii de la Dersida apar cu preponderanță în nivelele 2—3, corespunzătoare fazei II: ornamente în rețea hașurate (pl. VI/5; pl. VII/2—3), triunghiuri umplute cu hașuri oblice și paralele cu una din laturi (pl. V/3; pl. VI/2; pl. VII/1). Alte ornamente

¹⁰ Ibidem.

¹¹ N. Chidioșan, *op. cit.*, p. 27, pl. 9.

¹² Ibidem.

¹³ N. Chidioșan, *op. cit.*, p. 33, pl. 13.

¹⁴ Idem, *op. cit.*, p. 33, pl. 12.

¹⁵ Idem, *op. cit.*, p. 35, pl. 14.

¹⁶ Idem, *op. cit.*, p. 32, pl. 11.

¹⁷ Idem, *op. cit.*, p. 38, pl. 18.

¹⁸ Idem, *op. cit.*, p. 72—77, fig. 4.

precum fasciculele de striuri (pl. III/4), împunsăturile simultane ce formează ornamente meandrice (pl. II/13; pl. V/1; pl. VIII/4), impresiunile triunghiulare tip „dinți de lup“ (pl. II/13), etc. sunt caracteristice fazei III a culturii Wietenberg¹⁹. Putem deci încadra ceramica Wietenberg din colecția școlii în fazele Wietenberg II—III.

Tot la capitlul ceramică am inclus și un „capăt de băț“ (pl. VIII/10), respectiv o rotiță de la un cărucior miniatural (pl. IX/1).

O altă categorie de piese din colecția școlii o reprezintă uneltele realizate din lut, corn de cerb, și piatră. Din lut a fost confecționată o fusaiolă de formă ovală (pl. IX/2). Uneltele realizate din corn de cerb se pare că provin de la Derșida unde în așezarea de pe „Dâmbul lui Bălotă“ astfel de unelte au apărut în număr foarte mare²⁰. În colecție există două topoare din corn cu gaură de înmănușare transversală (pl. IX/4, 5), lucrate din baza cornului de cerb, precum și un obiect semifinit, fără o destinație prea clară, lucrat din partea mai subțire a cornului și care prezintă o găuitură cu urme de prelucrare la unul din capete (pl. IX/3).

Uneltele de piatră din colecție sunt reprezentate prin două dălți și patru topoare cărora nu li se cunoaște locul descoperirii.

1. Daltă plată cu secțiunea patrulateră (pl. IX/8), cu tăiș puțin arcuit și cu muchia ușor tocită. Dimensiuni: L = 17,6 cm; gros. = 2,4 cm.

2. Daltă de aceeași formă păstrată fragmentar (pl. IX/9). Dimensiuni: L = 10 cm; gros. = 2,4 cm.

3. Topor cu corpul naviform, cu muchia patrulateră ușor bombată cu tăișul ascuțit și ușor rotunjit (pl. VIII/7). Dimensiuni: L = 10,6 cm; gros. = 3 cm; D. orif. = 2 cm. Orificiul de înmănușare se află aproximativ pe la mijlocul piesei.

4. Topor în formă de pană cu muchia patrulateră ușor deteriorată. Orificiul de înmănușare se află spre muchia piesei. Dimensiuni: L = 10,2 cm; gros. = 4,6 cm; D. orif. = 1,4 cm.

5. Topor cu corpul naviform, bombat cu muchia rotunjită, puternic bombată, cu tăișul ascuțit. Orificiul de înmănușare se află la mijlocul piesei. Dimensiuni: L = 7,8 cm; gros. = 4,4 cm; D. orif. = 1,6 cm.

6. Topor cu corpul naviform, svelt, cu muchia bombată, cu tăișul ușor arcuit prezentând urme de folosire. Orificiul de înmănușare se află în imediata apropiere a muchiei. Dimensiuni: L = 14,8 cm; gros. = 7 cm; D. orif. = 1,4 cm.

Atât topoarele cât și dălțile sunt lucrate din roci dure, bine șlefuite, prezentând în unele cazuri urme de folosire. Topoarele cu orificiu de înmănușare, realizate din piatră au fost folosite o lungă perioadă de timp din neoliticul mijlociu până spre sfârșitul epocii bronzului²¹. Tipurile de topoare prezentate mai sus sunt folosite intens încă din perioada de tranziție până în perioada mijlocie a epocii bronzului²². Întrucât nu cunoaștem contextul descoperirii este greu să ne pronunțăm asupra da-

¹⁹ Idem, *op. cit.*, p. 77—81, fig. 4

²⁰ Idem, *op. cit.*, p. 62, pl. 39. Alte unelte din os și corn provenind de la Derșida există în col. M. I. A. Zalău.

²¹ E. Comșa, în *SCIV*, 23, 2, 1972, p. 250, 253.

²² E. Stoicovici, M. Blăjan în *Apulum*, XVII, 1979, p. 46.

tării mai precise a acestor piese. Probabil unele dintre ele au fost folosite și ca arme²³. Din colecție mai face parte și un nucleu de obsidian (pl. IX/6), de culoare neagră, translucidă. Nici acestei piese nu i se cunoaște locul descoperirii.

IOAN BEJINARU

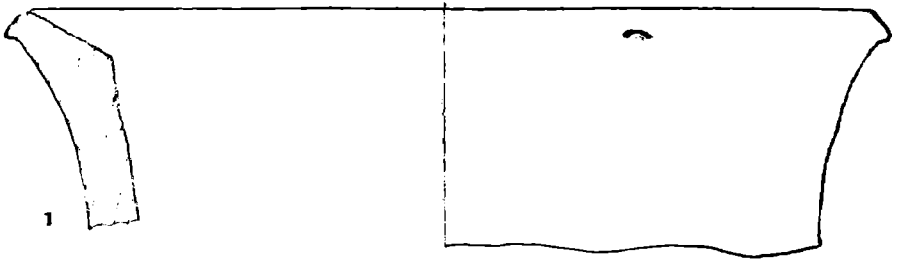
**PREHISTORIC ARCHAEOLOGICAL MATERIALS FROM THE COLLECTION
OF THE SCHOOL N. 1 ȘIMLEU-SILVANIEI**

(Summary)

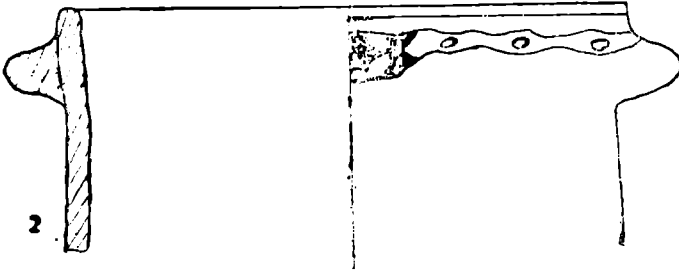
This study points out the prehistoric archaeological materials that can be found in the collection of this school. There are two categories of materials: ceramics and earth tools, antler tools and stone tools. The ceramics belong to the late neolithic, the intermediate period to the bronze age (Coțofeni culture, 2nd stage) and it also belongs to the bronze age (Wietenbrg culture 2nd and 3rd stage). Stone tools are represented by two chisels and four hatchets, in antler with an obsidian core. From a typological viewpoint the tools can be dated from the intermediate period till the bronze age.

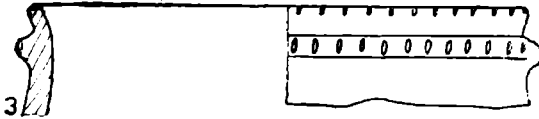
²³ Ibidem.

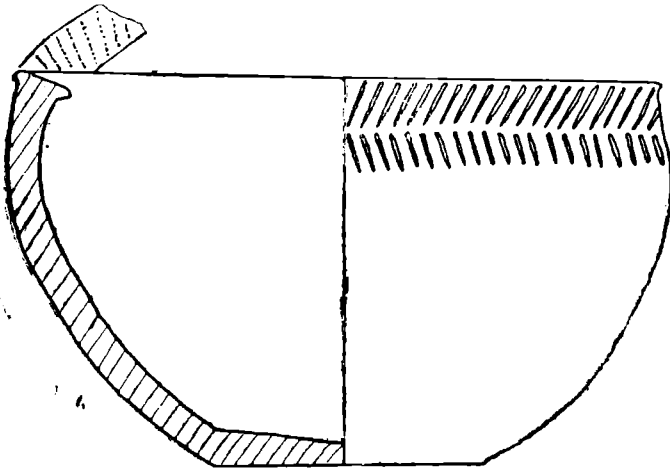
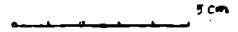
1

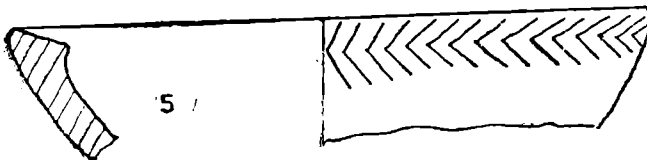
2

3

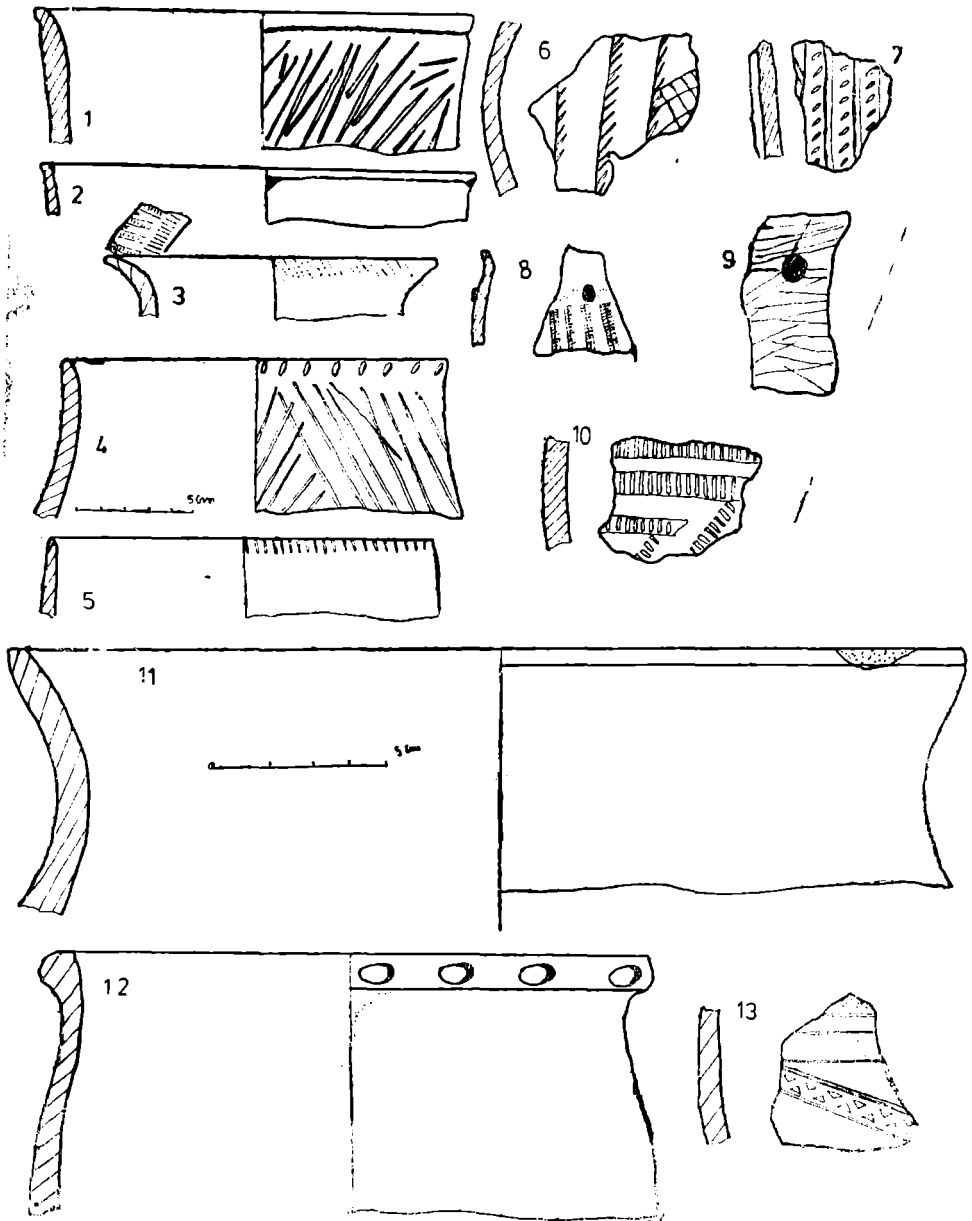

4

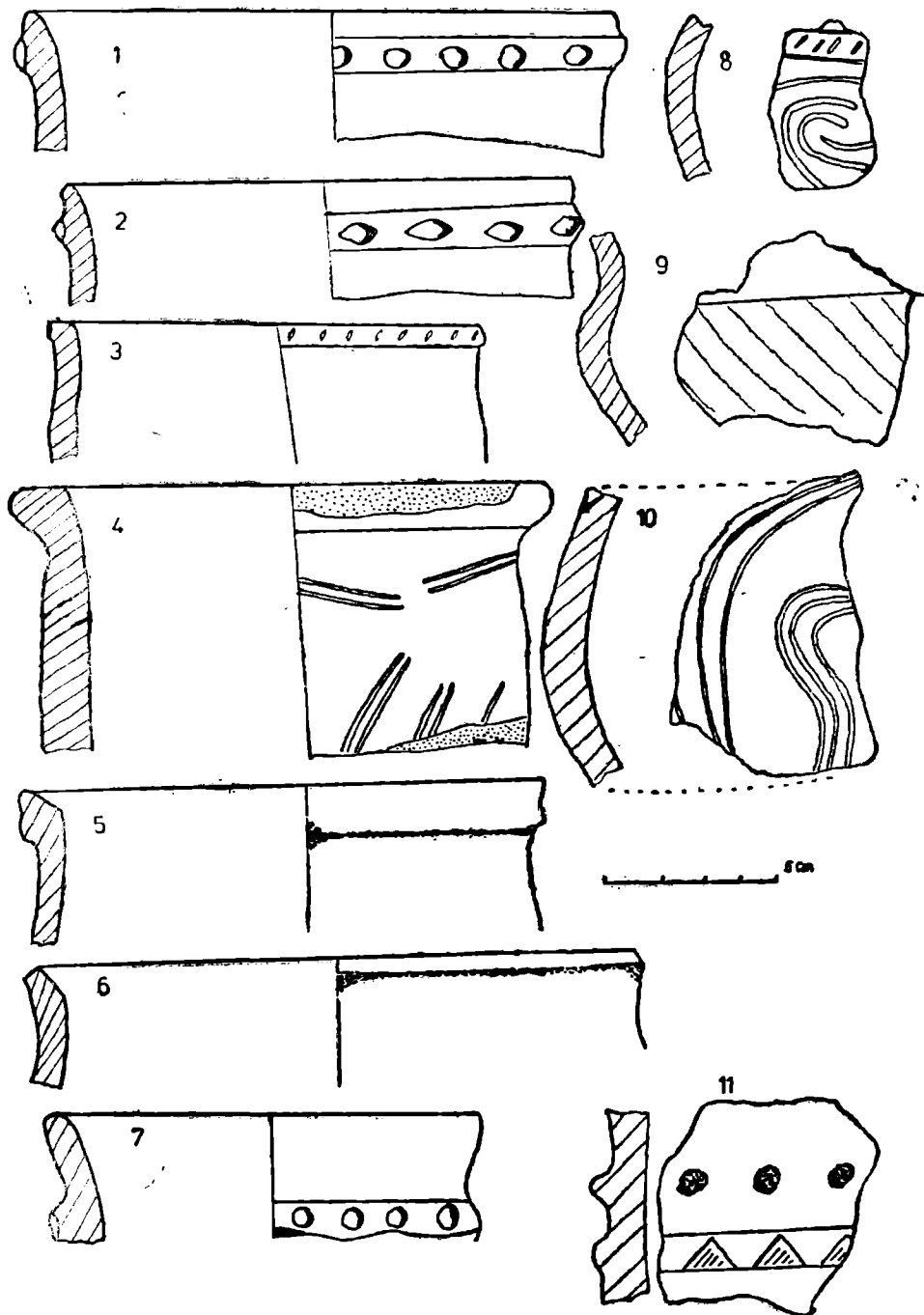

5

Planșa I. 1-5: Materiale ceramice Coțofeni din colecția Șc. Gen. nr. I, Șimleu.

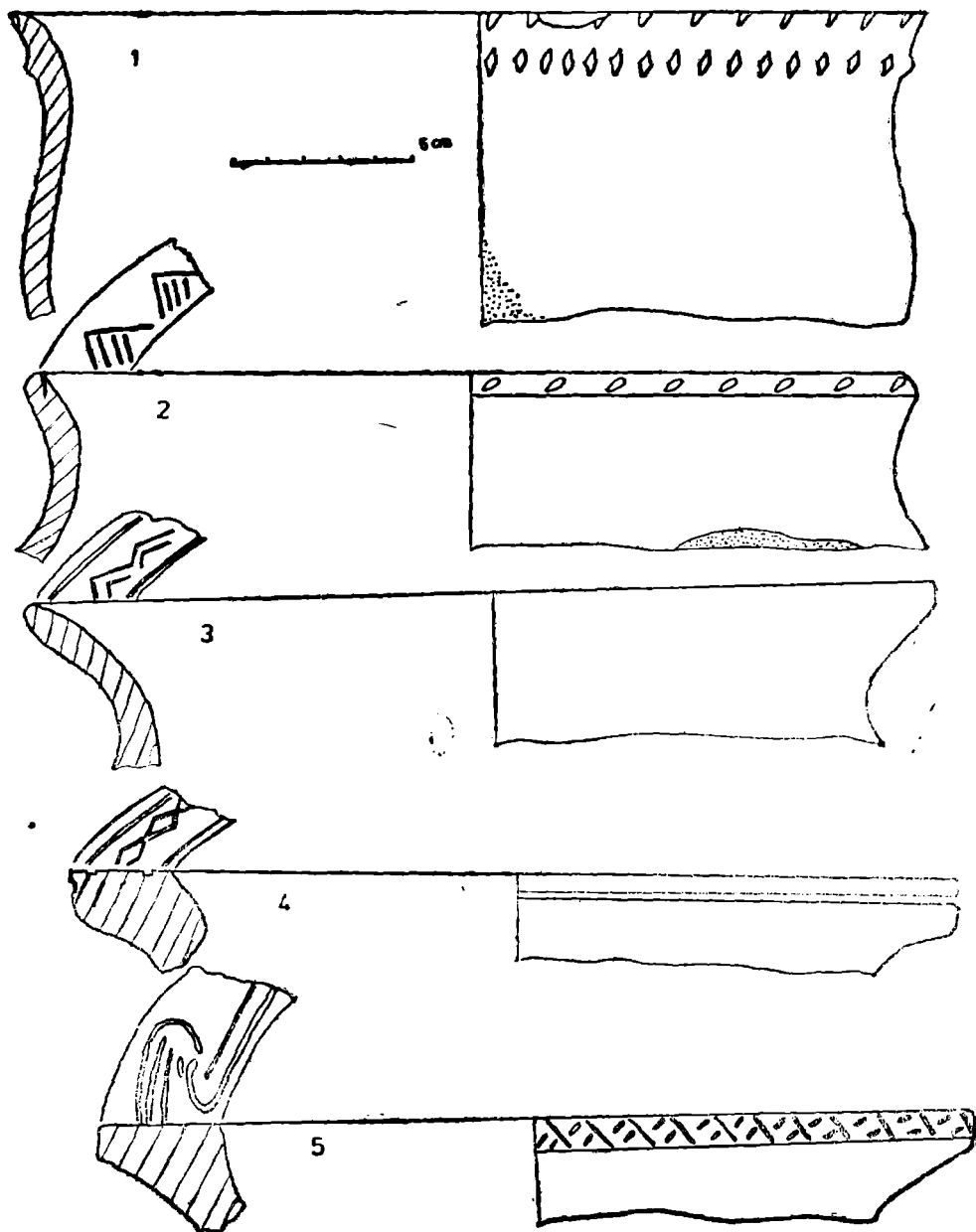

Planșa II. 1—10: Căramica Coțofeni; 11—13: Căramica Wietenberg din col. Șc. Gen. nr. I, Șimleu.

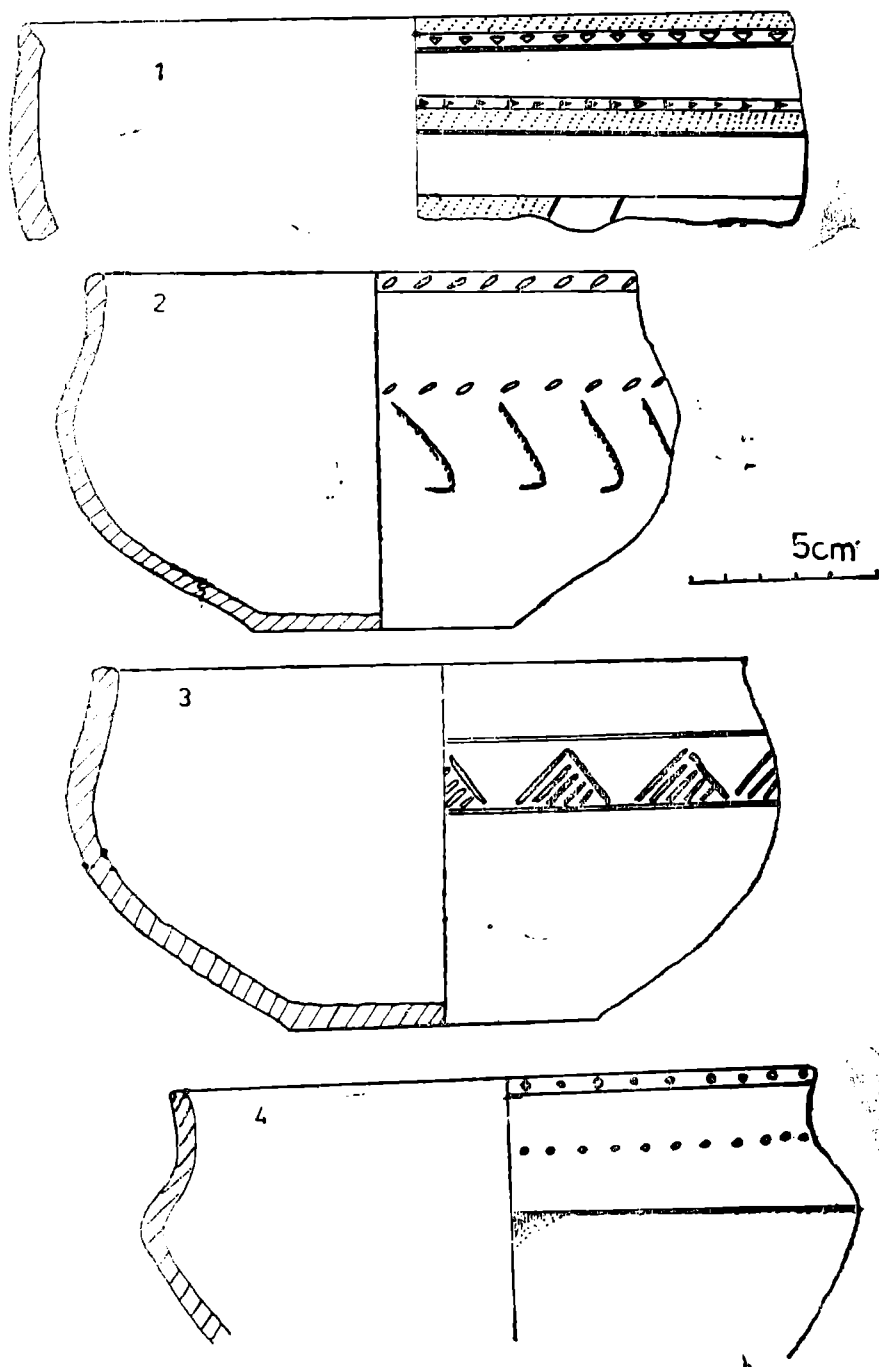

Planşa III. 1-11: Ceramica Wietenberg din col. Şc. Gen. nr. I, Şimleu.

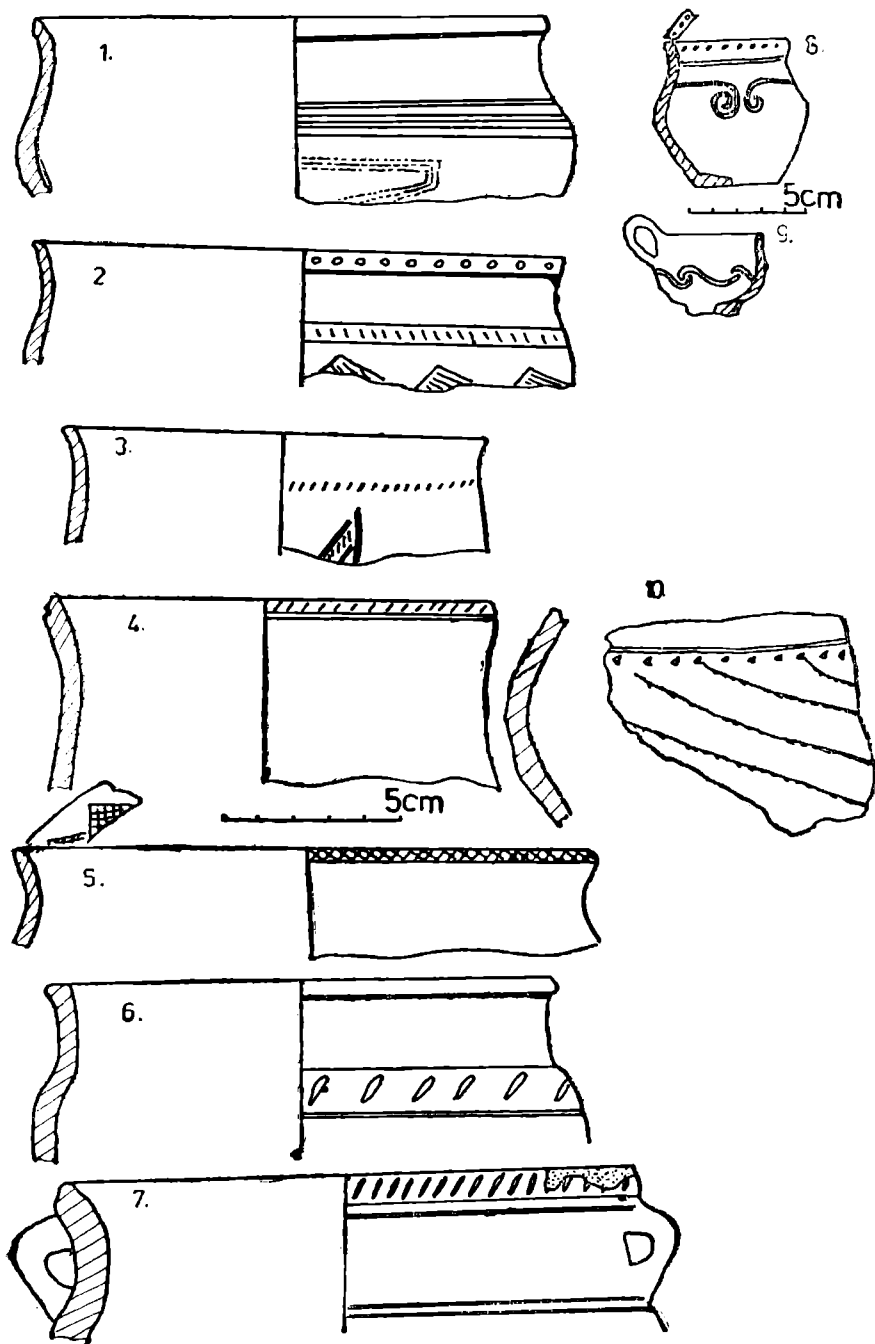

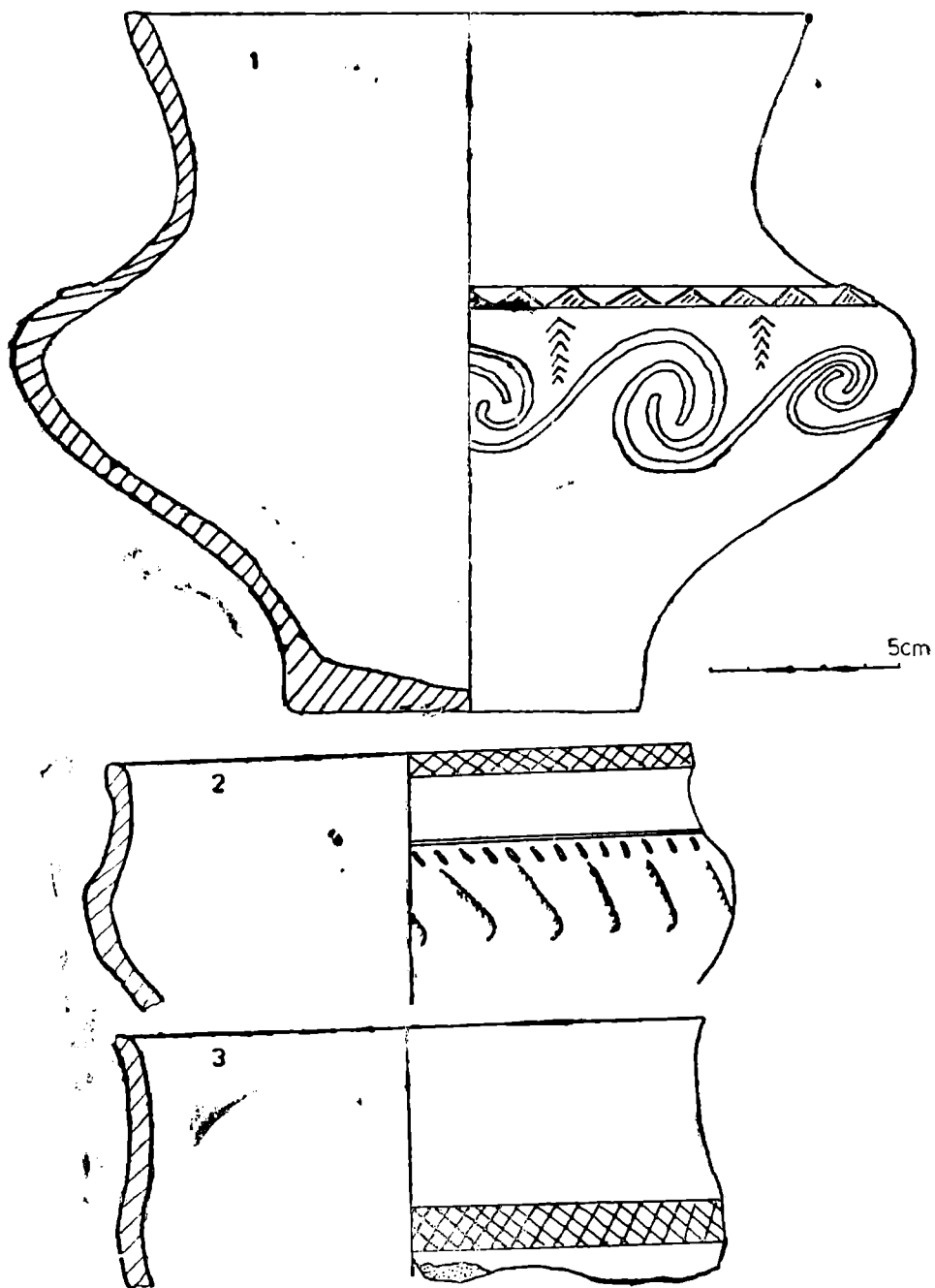
Planșa IV. 1-5: Ceramica Wietenberg din col. Șc. Gen. nr. I, Șimleu.

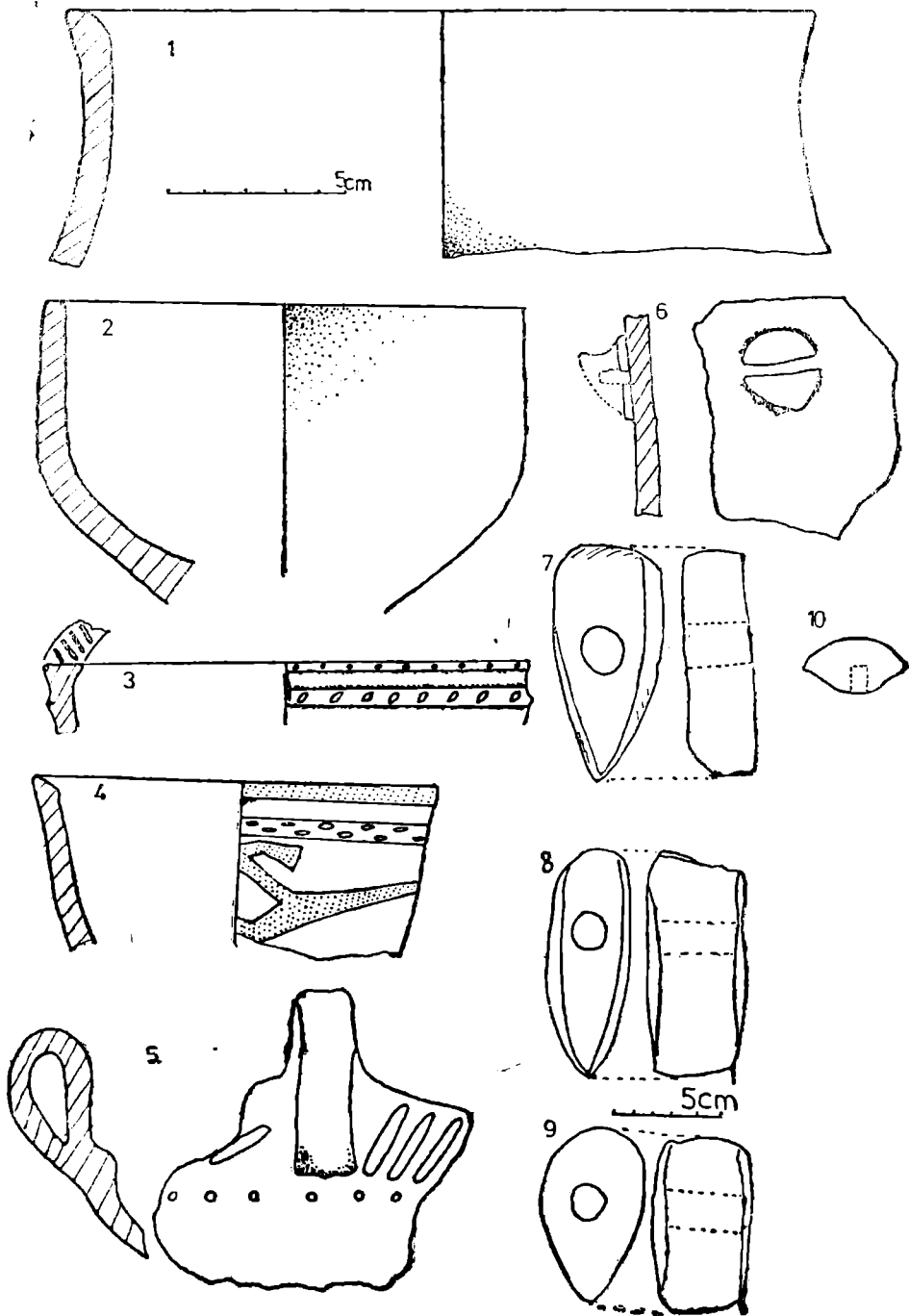
Planșa V. 1-4: Ceramica Wietenberg din col. Șc. Gen. nr. I, Șimleu.

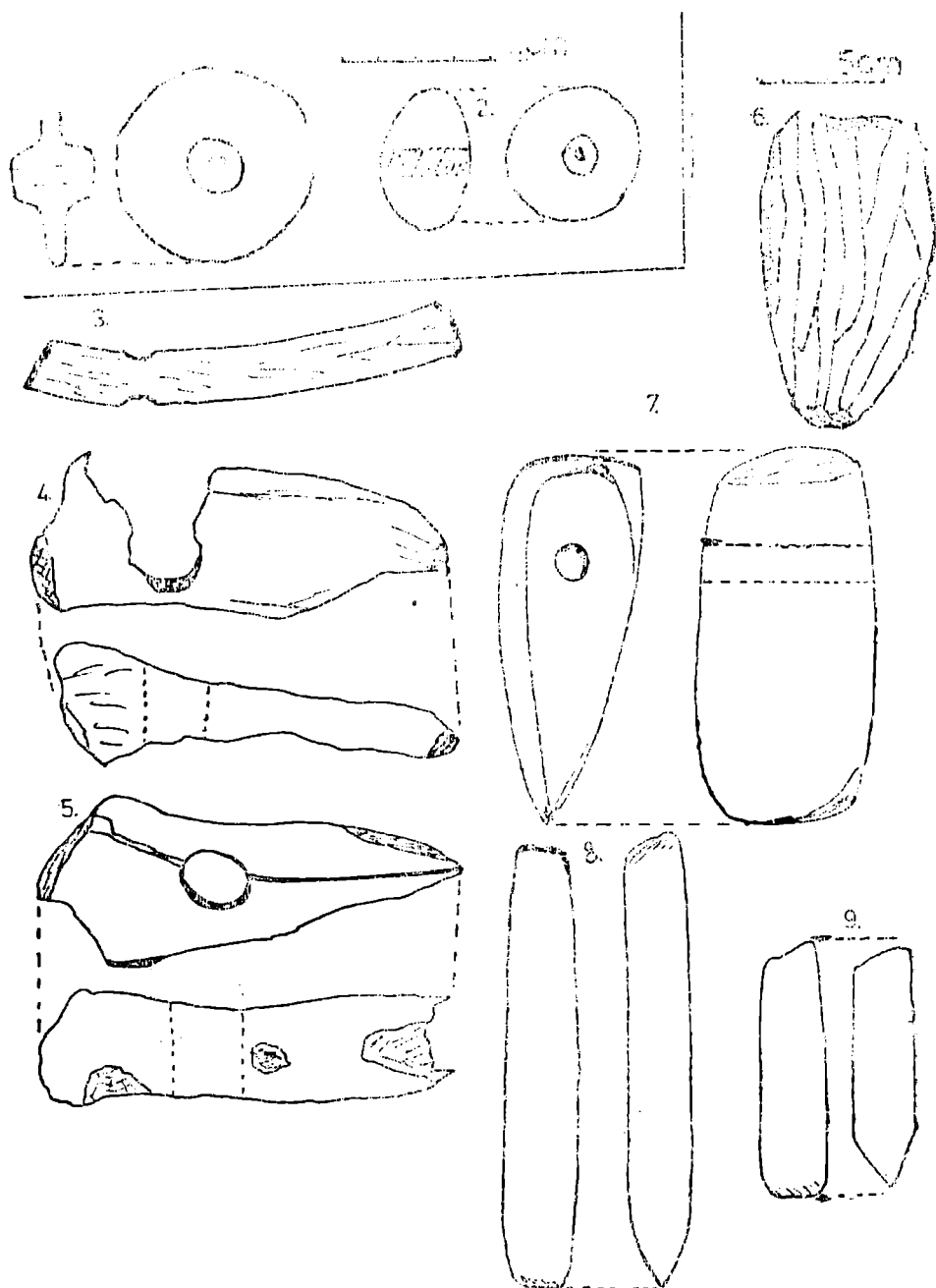
Planșa VI. 1-10: Ceramica Wietenberg din col. Șc. Gen. nr. I, Șimleu.

Plasa VII. 1-3: Ceramica Wietenberg din col. Șc. Gen. nr. I, Șimleu.

Planşa VIII. 1, 3-5, 10: Materiale aparținând culturii Wietenberg; 2, 6: Materiale aparținând culturii Tiszapolgár; 7-9: Topoare de piatră din col. Șc. Gen. nr. 1, Șimleu.

Planșa IX. 1-2: Unelte din lut.; 3-5: Unelte din corn de cerb; 7-9: Topoare și dălți din piatră; 6: Nucleu din obsidian, din colecția Șc. Gen. nr. I, Șimleu.